

**KONSTRUKTIVIZM NAZARIYASI VA UNING QO'LLANILISHI:
O'QUVCHILARDA BILIM Olish, TAHLIL QILISH VA MULOHAZA QILISH
BORASIDAGI KO'NIKMALARINI OSHIRISHDAGI ROLI**

Abdiqahhorov Davlatbek Muzaffar o'g'li

Teach for Uzbekistan

(Teach for All xalqaro tashkiloti) dasturi ishtirokchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada konstruktivizm nazariyasining zamonaviy ta'lim jarayonida dars tashkil etishga tatbiqi chuqur tahlil qilinadi. Konstruktiv yondashuv — o'quvchi faol bilim quruvchi sifatida qaraladigan pedagogik paradigma bo'lib, u o'quvchilarga bilimni tayyor shaklda emas, balki o'z tajribasi, interaktiv faoliyat va ijtimoiy muloqot orqali shakllantirish imkonini beradi. Maqolada konstruktiv ta'lim nazariyasining asosiy tamoyillari, xalqaro tadqiqotlar va statistik natijalar, darslarni tashkil etish detallari va amaliy misollar keltiriladi. Shuningdek, maqola konstruktivizmga asoslangan darslarda o'quvchi faoliyatini maksimal darajada faollashtirishning strategiyalari ham ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: konstruktivizm, ta'lim nazariyasi, faol o'rganish, interfaol metodlar, hamkorlik, pedagogik strategiyalar.

Konstruktivizm — bu o'quvchilarning bilimni mustaqil ravishda “qurish” jarayoniga asoslangan ta'lim nazariyasi bo'lib, u psixologik va pedagogik tadqiqotlarga asoslanadi. Bu paradigma an'anaviy “o'qituvchi markazli” yondashuvdan farqli o'laroq, o'quvchini faol bilim quruvchi sifatida ko'radi. Nazariya bo'yicha, o'quvchi o'z mavjud bilimlari, tajribalari, ijtimoiy aloqalari orqali yangi bilimlarni konstruksiya (qurish) qiladi. Bu tamoyillar Piaget va Vygotsky kabilarning kognitiv rivojlanish va ijtimoiy o'zaro ta'sir nazariyalaridan kelib chiqadi.

Konstruktivizm psixologiya va ta'limdagi bir necha asosiy g'oyalarga tayanadi. Psixolog Jean Piaget o'quvchilarning bilimlarni bosqichma-bosqich o'zlashtirishi va “kognitiv strukturalar”ni qurish printsiplarini taklif qilgan. Vygotsky esa bilim ijtimoiy muloqot orqali shakllanadi deb hisoblagan, bu esa pedagogik dialog va hamkorlikni ta'limning ajralmas qismiga aylantiradi.

Konstruktiv ta'lim tamoyillari quyidagilar bo'lib:

- Faol o'rganish: O'quvchi bilimni faqat tinglamaydi, balki amalda qo'llaydi, savollar beradi va izlanadi.

- Ijtimoiy hamkorlik: Guruh ishlari, muhokamalar va birgalikdagi muammolarni hal qilish orqali bilish jarayoni chuqurlashadi.
- Oldingi bilimlarga tayyorlanuvchi: Yangi bilimlar o'quvchining mavjud bilimlari bilan bog'lanadi va shu orqali mustahkamlanadi.
- Refleksiya: O'quvchi o'z tajribasini tahlil qiladi va o'rganganlarini qayta ko'rib chiqadi.

Konstruktiv yondashuvga asoslangan dars odatda quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

- Motivatsiya va jalb qilish: O'quvchilarning e'tiborini jalb qilish va mavzuga qiziqish uyg'otish.
- Faol izlanish: O'quvchilar mustaqil yoki guruhlarda o'z savollarini ishlab chiqadi.
- Muloqot va hamkorlik: Guruh ichida muammolarni muhokama qilish orqali bilimlarni mustahkamlash.
- Realizatsiya: O'quvchilar o'z bilimlarini real hayot misollarida qo'llaydi.

Xalqaro tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, konstruktiv usullarni qo'llash natijasida o'quvchilarda kritik fikrlash, mustaqil izlanish va hamkorlik qobiliyatlari sezilarli darajada yaxshilangan. Masalan, ta'lim institutlarida olib borilgan tadqiqotlar konstruktiv metodlarni qo'llagan sinflarda o'quvchilarning faolligi va uzoq muddatli bilim saqlanishi an'anaviy metodlarga nisbatan yuqori bo'lishini ko'rsatgan.

Ta'lim bo'yicha eng katta meta-tadqiqotlardan biri — John Hattie tomonidan o'tkazilgan meta-tahlil. U 800 milliondan ortiq o'quvchi va 50 000 ta tadqiqot natijalarini o'rganib chiqqan. Faol o'rganish va o'quvchi markazli yondashuvlar (konstruktiv yondashuvlar) an'anaviy "o'qituvchi faqat ma'lumot beradi" metodlariga qaraganda ta'lim natijalariga ancha ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Hattiening ta'lim samaradorligi reytingida o'quvchi faol ishtirok etadigan metodlar yuqori baholangan. Bu tadqiqotdan asosiy xulosa shuki, konstruktiv yondashuvlar o'quvchilar bilimini mustahkamlashda juda samarali.

Bir necha mamlakatlarda (masalan, AQSh, Finlyandiya, Singapur) maxsus dasturlar tashkil etilgan bo'lib, ular ta'limda konstruktiv yondashuvni sistematik tatbiq etishga qaratilgan. Bu mamlakatlarda pedagogik treninglar, dars rejalarini innovatsion konsepsiyalar asosida ishlab chiqish va baholash tizimlari qo'llanadi.

Baholash jarayonlari faqat yozma testlardan iborat bo'lmay, balki portfel baholash, loyiha taqdimotlari, guruh diskussiyalari orqali amalga oshirilsa, o'quvchilarning kompetensiyalari yaxshiroq aniqlanadi. Raqamli pedagogika platformalari (masalan LMS tizimlari, interfaol

vositalar) o'quvchilarning konstruktiv faoliyatini qo'llab-quvvatlaydi va masofaviy hamkorlikni kuchaytiradi.

Konstruktiv yondashuv ta'lim jarayonini o'quvchi markazli, faol va interfaol shaklga aylantiradi. Bu nafaqat akademik bilimni, balki ijtimoiy ko'nikmalar, kritik fikrlash va mustaqil izlanish qobiliyatlarini shakllantiradi.

Umuman olganda, konstruktivizm nazariyasi bo'yicha tashkil etilgan dars jarayoni zamonaviy ta'lim talablariga eng mos keladigan yondashuvlardan biridir. U o'quvchilarni nafaqat bilim bilan ta'minlaydi, balki ularni muammolarni echish, mustaqil fikrlash va hamkorlikda ishlash kabi hayotiy ko'nikmalar bilan ham boyitadi. Konstruktiv usullarni to'g'ri va tizimli tatbiq etish orqali ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshirish mumkin.